

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА

УДК 343.1

Плюшкін А. Ю.,
plartem1986@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7964-0654,
аспірант кафедри кримінального процесу,
Національна академія внутрішніх справ, м. Київ

ПІДСТАВИ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ ІЗ ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗШУКУ МАЙНА, НА ЯКЕ МОЖЕ БУТИ НАКЛАДЕНО АРЕШТ

***Анотація.** Стаття присвячена встановленню підстав здійснення слідчим та прокурором заходів із виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт. У статті здійснено детальний аналіз законодавства та наукової літератури щодо визначення термінів «виявлення майна» та «розшук майна», їх співвідношення між собою. Зазначене дозволило стверджувати, що виявлення та розшук активів мають перед собою одну й ту саму мету, однак зазначені терміни необхідно розмежувати, оскільки під виявленням необхідно розуміти встановлення факту існування активів, які можуть арештовані, а під розшуком – встановлення місцезнаходження активів з метою арешту, так і вже арештованих активів.*

Сформульовано думку, що підстави для здійснення заходів із виявлення та розшуку майна з метою накладення арешту передують безпосередньо підставам для арешту майна, визначеним у ч. 2 ст. 170 КПК України. Визначено та зроблено висновок, що підставами для здійснення слідчим та прокурором заходів із виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт, є здійснення досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до його закінчення та існування фактів можливого арешту майна з метою забезпечення збереження речових доказів, спеціальної конфіскації, конфіскації майна як виду покарання або заходу кримінально-правового характеру щодо юридичної особи та відшкодування шкоди, завданої внаслідок кримінального правопорушення (цивільний позов) чи стягнення з юридичної особи отриманої неправомірної вигоди.

Ключові слова: майно, активи, кримінальне провадження, виявлення та розшук майна, на яке може бути накладено арешт, арешт майна, прокурор, слідчий, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

Pliushkin A. Yu.,
plartem1986@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7964-0654,
Postgraduate Student at the Department of Criminal Procedure,
National Academy of Internal Affairs, Kyiv

GROUND OF IMPLEMENTATION OF MEASURES FINDING AND TRACING PROPERTY THAT MAY BE ARRESTED

***Abstract.** The article is devoted to the establishing the grounds of implementation by the investigator and prosecutor of measures finding and tracing property that may be arrested. The article provides a detailed analysis of the legislation and scientific literature on the definition of the terms «finding property» and «tracing property», their correlation. This suggests that the finding and tracing of assets have the same purpose, but these terms must be distinguished, because the finding should be understood as the establishment of the existence of property that may be seized, and the tracing – the establishment of the location of assets for seizure, so and already seized assets.*

The opinion is formulated that the grounds of implementation of measures of measures finding and tracing property that may be arrested, directly precede the grounds for arrest of property, defined in Part 2 of Article 170 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. It is determined and concluded that the grounds of implementation

by the investigator and prosecutor of measures finding and tracing property that may be arrested, is a pre-trial investigation from the entry of information about the criminal offense in the Unified Register of pre-trial investigations until its completion and the existence facts of possible arrest of property in order to ensure the storage of material evidence, special confiscation, confiscation of property as a type of punishment or criminal measure against a legal entity and compensation for damage caused by a criminal offense (civil lawsuit), or recovery from the legal entity of illegal benefits.

Key words: property; assets; criminal proceedings; finding and tracing property that may be arrested; arrest of property; prosecutor; investigator; National Agency of Ukraine for finding, tracing and management of assets derived from corruption and other crimes.

JEL: K 40

DOI: <https://doi.org/10.36477/2616-7611-2021-09-08>

Постановка проблеми. На підставі Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» від 10 листопада 2015 року № 772-VIII, внесено зміни до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [1].

Зокрема, частину першу статті 170 КПК України доповнено реченням щодо необхідності вжиття слідчим, прокурором заходів з метою виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, зокрема шляхом витребування необхідної інформації у Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, інших державних органів та органів місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб [2].

Вказані зміни, внесені до кримінального процесуального законодавства, вимагають встановлення підстав для здійснення заходів з виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт, детального аналізу термінів «виявлення майна» і «розшук майна» та визначення їх співвідношення між собою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі питання встановлення підстав здійснення заходів з виявлення та розшуку майна підозрюваного чи обвинуваченого, повернення активів, одержаних злочинним шляхом, порядку здійснення таких заходів досліджувалися такими вченими як: О.В. Волеводз, І.Й. Гаюр, А.М. Давидюк, В.В. Ігнатенко, С.О. Ковальчук, М.В. Лепей, А.В. Пономаренко, О.І. Резнікова, Л.Д. Удалова та ін.

Водночас, не дивлячись на наявність окремих наукових праць з даної проблематики, актуальність даного дослідження зумовлена тим, що після внесення зазначених змін в КПК України не було здійснено комплексних досліджень щодо встановлення підстав для здійснення заходів

з виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт.

Постановка завдання. Метою даної статті є встановлення підстав здійснення заходів з виявлення та розшуку майна з метою його подальшого арешту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміни у кримінальному процесуальному законодавстві в частині антикорупційних реформ, прийнятих в 2014–2015 роках, призвели до створення механізму виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

У даному механізмі виявлення та розшук злочинних активів є першочерговими етапами, від яких залежить виконання завдань кримінального провадження щодо захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду.

Як влучно зазначають О.І. Резнікова та Д.А. Липало, повернення активів, одержаних злочинним шляхом, є складовою частиною притягнення особи до кримінальної відповідальності та лише за такої умови під час досудового розслідування та судового провадження забезпечується реальне виконання завдань КК України (ст. 1) та кримінального провадження (ст. 2) [3, ст. 203].

Доповненням частини 1 статті 170 КПК України щодо обов'язку слідчого та прокурора вжиття необхідних заходів з метою виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, законодавець затвердив імплементацію у кримінальне процесуальне законодавство вимог Європейського союзу щодо виявлення та розшуку злочинних активів для їх подальшого арешту з метою недопущення їх використання в суспільних взаємовідносинах.

Водночас для більш повного встановлення та дослідження підстав здійснення заходів з виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт, необхідний більш детальний аналіз законодавства та наукової літератури щодо визначення термінів «виявлення майна» та «розшук майна».

Безпосередньо КПК України не містить визначення термінів «виявлення майна» та «розшук майна», водночас законодавець передбачив визначення термінів «виявлення активів» та «розшук активів» у прийнятому Законі України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» (далі – Закон).

Так, у статті 1 вказаного Закону, в якій надано визначення вживаних термінів, під виявленням активів розуміється діяльність із встановлення факту існування активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави (п. 2 ч. 1 ст. 1).

У свою чергу, під розшуком активів визначено діяльність із визначення місцезнаходження активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави (п. 3 ч. 1 ст. 1).

В українській мові слово «виявлення» тлумачиться як похідне від слова «виявити», яке полягає у здійсненні дій з метою зробити щось явним, помітним, а також в пошуку, викриванні когось чи чогось [4, с. 163; 5, с. 548]. Слово «розшук» пов'язують зі словами «розшукати», «розшукувати» та полягає у виявленні, знаходженні внаслідок пошуку кого-небудь, чогось, зокрема злочинців, викраденого майна [4, с. 1273; 6, с. 869].

Варто зауважити, що в науковій думці, яка переважно склалася до прийняття зазначеного Закону та внесення змін до КПК України у 2015 році, під діяльністю, пов'язаною з виявленням та розшуком активів, розуміється діяльність з виявлення та розшуку майна підозрюваного чи обвинуваченого з метою його подальшого арешту, тому при дослідженні визначення термінів «виявлення активів» та «розшук активів» необхідно фактично їх ототожнювати з термінами «виявлення майна» та «розшук майна».

Так, А.В. Пономаренко визначає розшук майна як комплекс слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів, які здійснюються уповноваженими службовими особами й направлені на встанов-

лення місцезнаходження та забезпечення збереження матеріальних цінностей, що належать підозрюваному, обвинуваченому та на які можуть бути накладені арешт із метою можливої конфіскації такого майна та забезпечення цивільного позову [7, с. 104].

А.М. Давидюк у своєму дослідженні розглядає діяльність із виявлення та розшуку активів в контексті її здійснення Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, згідно з якою є самостійною публічною функцією держави, яка реалізується в межах кримінального процесу за зверненням суб'єктів досудового розслідування, суду та іноземних компетентних органів, установ та основним призначенням якої є супроводження кримінально-процесуальної діяльності з виявлення, розшуку та арешту активів у ході досудового розслідування та судового процесу для цілей конфіскації (спеціальної конфіскації) засобами сучасного швидкого інформаційного обміну, аналітики, міжнародної взаємодії, доступом до банківської інформації [8, с. 61].

У свою чергу, О.І. Резнікова та Д.А. Липало пропонують використовувати термінологічну конструкцію, використану в Рішенні Ради Європейського союзу 2007/845/JHA від 06 грудня 2007 року, відповідно до якого під поверненням активів, одержаних злочинним шляхом, варто розуміти розшук та виявлення доходів, одержаних злочинним шляхом, та іншого майна, пов'язаного із кримінальними правопорушеннями, яке може стати об'єктом арешту або конфіскації за судовим рішенням під час кримінального, або, якщо це можливо за законодавством країни-члена ЄС, цивільного провадження, оскільки на їхню думку, поняття «повернення активів» є родовим і охоплює виявлення активів, їх розшук, а в деяких випадках, – й управління ними [3, ст. 205].

На нашу ж думку, не дивлячись, що виявлення та розшук активів мають перед собою одну й ту саму мету, зазначені поняття необхідно розмежувати, оскільки під виявленням активів розуміють встановлення факту існування активів, на які можливо накласти арешт, а під розшуком майна – встановлення місцезнаходження майна, на яке можливо не тільки накласти арешт, а й вже на яке накладено арешт. У свою чергу, вказане розмежування передбачає як здійснення різних заходів стороною обвинувачення, так і прийняття різних процесуальних рішень.

Обов'язок щодо виявлення та розшуку майна, на яке можливо накладати арешт у кримінальному провадженні, одночасно визначає для слідчого та прокурора встановлення підстав для здійснення таких заходів.

Під час визначення підстав до них необхідно віднести безпосередньо сам факт вчинення кримінального правопорушення, а вже потім – сукупність передбачених КПК України обставин, які вказують на можливість накладення арешту на майно у кримінальному провадженні, що, у свою чергу, передбачає життя слідчим та прокурором необхідних заходів із метою виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт.

Тобто здійсненню слідчим та прокурором заходів із виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт, передують безпосередньо факт здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні та існування підстав для можливого арешту майна у такому провадженні.

У п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України досудове розслідування визначається як стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Після внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування (ч. 1 ст. 214 КПК України), а прокурор, який здійснюватиме повноваження прокурора у конкретному кримінальному провадженні, відповідно – керівником відповідного органу прокуратури (ч. 1 ст. 37 КПК України).

Саме після визначення слідчого, який здійснюватиме досудове розслідування, та прокурора, який здійснюватиме повноваження прокурора, в останніх виникають підстави для виконання зобов'язання щодо виявлення та розшуку злочинних активів із метою накладення арешту.

Водночас, як зазначалося, необхідна сукупність не тільки самого факту здійснення досудового розслідування, а й наявності можливих підстав для накладення арешту на майно.

У ч. 1 ст. 170 КПК України законодавець вказав на необхідність здійснення заходів із вияв-

лення та розшуку майна саме з метою накладення арешту, тобто зазначений обов'язок слідчого та прокурора передують підставам для арешту майна у кримінальному провадженні.

Водночас у ч. 2 ст. 170 КПК України фактично визначено підстави для арешту майна, вказуючи, що арешт майна допускається з метою забезпечення:

- 1) збереження речових доказів;
- 2) спеціальної конфіскації;
- 3) конфіскації майна як виду покарання або заходу кримінально-правового характеру щодо юридичної особи;
- 4) відшкодування шкоди, завданої внаслідок кримінального правопорушення (цивільний позов), чи стягнення з юридичної особи отриманої неправомірної вигоди.

Варто зазначити, що законодавець у частинах 3-6 статті 170 КПК України встановив вимоги для підстав накладення арешту, визначених у частині 2 зазначеної статті.

Саме наявність підстав для арешту майна, визначених у ч. 2 ст. 170 КПК України, з урахуванням обставин вчинення кримінального правопорушення, правової кваліфікації та матеріалів кримінального провадження, встановлюють наявність підстав для здійснення слідчим та прокурором заходів із виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт.

Висновки. З урахуванням викладеного можливо зробити висновок, що підставами для здійснення слідчим та прокурором заходів із виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт, є здійснення досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до його закінчення та існування фактів можливого арешту майна з метою забезпечення збереження речових доказів, спеціальної конфіскації, конфіскації майна як виду покарання або заходу кримінально-правового характеру щодо юридичної особи та відшкодування шкоди, завданої внаслідок кримінального правопорушення (цивільний позов) чи стягнення з юридичної особи отриманої неправомірної вигоди.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Закон України від 10 листопада 2015 р. № 772-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України, Закон України від 13 квітня

2012 р. № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#Text>.

3. Резнікова О.І., Липало Д.А. Актуальні проблеми повернення активів, одержаних внаслідок вчинення злочинів, у кримінальному провадженні. Проблеми законності. 2018. Вип. 143. С. 202–216. URL : <http://plaw.nlu.edu.ua/article/download/147116/148871>.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с. URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989>.

5. Словник української мови: у 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І.К. Білодід (гол.) та ін. Київ: Наук. думка, 1970. Т. 1. 799 с. URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001576>.

6. Словник української мови: у 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні; редкол.: І.К. Білодід (гол.) та ін. Київ : Наук. думка, 1977. Т. 8. 927 с. URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001609>.

7. Пономаренко А.В. Проблемні питання щодо здійснення розшуку майна підозрюваного (обвинуваченого) та накладення на нього арешту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2014. Вип. 28(3). С. 103–106. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_28\(3\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_28(3)_27).

8. Давидюк А.М. Правове забезпечення публічного адміністрування у сфері виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : дис. ... кандидата юридичних наук : 12.00.07. Київ, 2020. 204 с.

REFERENCES:

1. Pro Natsionalne ahentstvo Ukrainy z pytan vyavlennia, rozshuku ta upravlinnia aktyvamy, odezhanymy vid koruptsiinykh ta inshykh zlochyniv:

Zakon Ukrainy vid 10 lystopada 2015 r. № 772-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text>.

2. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy, Zakon Ukrainy vid 13 kvitnia 2012 r. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#Text>.

3. Reznikova O.I., Lypalo D.A. Aktualni problemy povernennia aktyviv, odezhanikh vnasli-dok vchynennia zlochyniv, u kryminalnomu provadzhenni. Problemy zakonnosti. 2018. Vyp. 143. S. 202–216. URL: <http://plaw.nlu.edu.ua/article/download/147116/148871>.

4. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy: 250000 / uklad. ta holov. red. V.T. Busel. Kyiv; Irpin: Perun, 2005. 1728 s. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989>.

5. Slovyk ukrainskoi movy: u 11 t. / AN Ukrain-skoi RSR, In-t movoznav. im. O. O. Potebni; redkol.: I.K. Bilodid (hol.) ta in. Kyiv: Nauk. dumka, 1970. T. 1. 799 s. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001576>.

6. Slovyk ukrainskoi movy: u 11 t. / AN Ukrain-skoi RSR, In-t movoznav. im. O. O. Potebni; redkol.: I.K. Bilodid (hol.) ta in. Kyiv: Nauk. dumka, 1977. T. 8. 927 s. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001609>.

7. Ponomarenko A.V. Problemni pyttannia shchodo zdiisnennia rozshuku maina pidozriuvanoho (obvynuvachenoho) ta nakladennia na noho areshtu. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii : Pravo.* 2014. Vyp. 28 (3). S. 103-106. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_28\(3\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_28(3)_27).

8. Davydiuk A.M. Pravove zabezpechennia publichnoho administruvannia u sferi vyavlennia, rozshuku ta upravlinnia aktyvamy, odezhanymy vid koruptsiinykh ta inshykh zlochyniv: dys. ... kandydata yurydychnykh nauk: 12.00.07. Kyiv, 2020. 204 s.

Стаття надійшла до редакції 01.06.2021